

Daňová incidence a spravedlnost

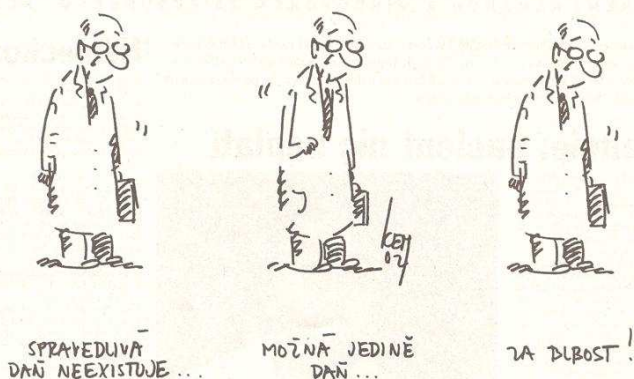
Přednáška č. 3

Daňová spravedlnost

- Co to je?
- Podle čeho ji budeme teoreticky posuzovat?
- Jak ji prakticky ověřovat (měřit)
- Jaké problémy jsou s tím spojené?

6.10.2009

2

Co to je daňová spravedlnost?

- poplatník by měl nést "**správný podíl**" nákladů vlády

6.10.2009

5

Obsah přednášky

- Přístupy k daňové spravedlnosti
 - filozofické přístupy
 - zdanění podle užitku
 - zdanění podle schopnosti daňové úhrady (horizontální a vertikální spravedlnost)
- Daňový přesun
 - daňový přesun na konkurenčních trzích
 - daňový přesun na trhu práce
 - daňový přesun v monopolním prostředí
- Měření daňové incidence
 - Lorenzova křivka, Giniho koeficient
 - Pechmanova studie: Kdo platí daně 1966-1985 USA

6.10.2009

Přístupy k daňové spravedlnosti (1)

- historicky jde o nejdůležitější otázku daňové teorie - kdo a v jaké výši má daně platit, kdo má právo je vybírat
- normativní záležitost - ekonom nemůže dát odpověď na to, co je spravedlivé, to je práce pro politika (filozofa)
- ekonom může na základě společenské objednávky (volby?) vypracovat daňový systém a kontrolovat, jestli daňovou zátěž nesou skutečně ty skupiny poplatníků, jak bylo zamýšleno

6.10.2009

7

Přístupy k daňové spravedlnosti (2)

Barr, N.: Economics of the welfare state. Fourth Edition. Oxford University Press 2004

- TVS
- libertariánství (Nozick X Hayek)
- liberalismus
 - utilitarismus
 - rawlsovo pojetí spravedlnosti
- kolektivismus (demokratický socialismus, marxismus)

6.10.2009

8

Teorie daňové spravedlnosti

- zásada užitku
 - spravedlivý je takový systém, v němž každý daňový poplatník přispívá v závislosti na užitku, který má z veřejných statků
- zásada schopnosti daňové úhrady
 - systém sám o sobě nezávisle na stanovení výdajů

6.10.2009

9

Problémy těchto teorií

- žádné z těchto pojetí nelze zavést
 - zásada užitku
 - jak zjistíme konkrétní užitek pro konkrétního poplatníka?
 - existují VS, které jsou nedělitelné
 - můžeme alokovat daňový výnos, který odpovídá nákladům na veřejné statky, jak ale zajistíme daně potřebné na financování transferů (redistribuční cíle VF)?
 - zásada schopnosti daňové úhrady
 - jak budeme měřit schopnost daňové úhrady?
- 6.10.2009 ○ je spravedlivé platit daně na základě schopnost daňové úhrady?

6.10.2009

10

Schopnost daňové úhrady pohledy na „spravedlnost“

- McGee (2004, str. 114): „*Jestliže vycházíme z premisy, že jakákoliv akce je neetická už v okamžiku porušení individuálních práv člověka, není žádný důvod měřit užítky a ztráty této akce, ale pouze určit, zda-li práva byla nebo nebyla porušena. Utilitaristi by dospěli k závěru, že jakákoliv akce je etická, i když při ní došlo k porušení individuálních práv, právě tehdy, když z ní vzejde víc „vítězů“ než „poražených“ nebo právě tehdy, když přírůstek užitku je větší než jeho ztráta. No a toto je podstatný kaz utilitárního přístupu.*“

6.10.2009

11

Zásada zdanění podle užitku (1)

Obecná daň z užitku

Poplatník A má příjem
10 000 Kč

- oceňuje jedno projetí mostem na 1 Kč

co když ocení most na 5 Kč
co když jenom na 1,50 Kč
co když létá helikoptérou

Poplatník B má příjem
20 000 Kč

- oceňuje jedno projetí mostem na 2 Kč

využívají bohatí více
nebo méně veřejné
statky?

6.10.2009

12

Zásada zdanění podle užitku (2)

- skutečný předpis daně bude záviset na stupnici preferencí, přesněji na důchodové elasticitě poptávky (E_{ID}) po VS a na cenové elasticitě poptávky (E_{PD}) po VS
- $E_{ID} = (\Delta Q/Q) / (\Delta I/I)$ $E_{PD} = (\Delta Q/Q) / (\Delta P/P)$
 $E_{ID}/E_{PD} = (\Delta P/P) / (\Delta I/I)$
 - $E_{ID}/E_{PD} < 1$ daň je regresivní
 - $E_{ID}/E_{PD} = 1$ daň je lineární
 - $E_{ID}/E_{PD} > 1$ daň je progresivní
- jak ale určíme elasticity?

6.10.2009

13

Zásada zdanění podle užitku (3) použití

- ve specifických případech jsme schopni tuto daň - poplatek na základě užitku určit
- možno zavést tam, kde veřejně poskytované služby mají povahu soukromého zboží (jedince lze vyloučit ze spotřeby)
- mostné, mýtné, vydávání licencí, městská doprava, ...
- v jiných případech je použití této metody nemožné - příspěvky na sociální zabezpečení (politika zaměstnanosti)

6.10.2009

14

Zdanění podle schopnosti daňové úhrady

- zde existuje problém daní sám o sobě, abstrahujeme od výdajů
- uvažujeme určitý objem příjmů a ptáme se kolik zaplatí každý daňový poplatník podle své schopnosti daňové úhrady
- zdanění podle schopnosti daňové úhrady vede k tomu, že lidé se stejnou platební kapacitou platí stejně (**horizontální spravedlnost**) a lidé s větší kapacitou platí více (**vertikální spravedlnost**)

6.10.2009

15

Horizontální spravedlnost

- podle jakého ukazatele budeme posuzovat schopnost daňové úhrady?
 - IDEÁL: celkové „štěstí“, které můžeš získat využitím všech dostupných možností (spotřeba, bohatství, volný čas, ...)
- Příklad: zdraví X nemocný
ženatý muž
- nejčastěji se pro účely kvantifikace schopnosti daňové úhrady používá: důchod, spotřeba, bohatství

6.10.2009

16

Horizontální spravedlnost (2)

Důchod versus spotřeba jako daňová základna

- důchod se používá jako základna u daní osobních, přímých
- spotřeba se používá jako základna u daní nepřímých, neosobních
- je důležité přesně vymezit základny pro daň, tzn., že u důchodu uvažovat i úroky, dividendy, zhodnocení aktiv, možnost bydlení ve vlastním domě, práci v domácnosti
- u spotřeby pak i spotřebu, za kterou jsme neplatili tržní cenu (neprošla zdaněním), např. jablka ze zahrádky

6.10.2009

17

Horizontální spravedlnost (3)

Bohatství jako daňová základna

- pokud se budeme na bohatství dívat jako na kapitalizovanou hodnotu důchodu z kapitálu, můžeme považovat daň z bohatství za ekvivalent k dani z tohoto důchodu
- ale: dodatečný užitek ve formě většího bezpečí, větší ekonomická volba, ...

6.10.2009

18

Vertikální spravedlnost

- předpoklad: za daňovou základnu považujeme důchod
- otázka: jak by se měla lišit velikost daně u poplatníků s různým důchodem?

6.10.2009

19

Vertikální spravedlnost (2)

Funkce a křivka marginálního užítku důchodu

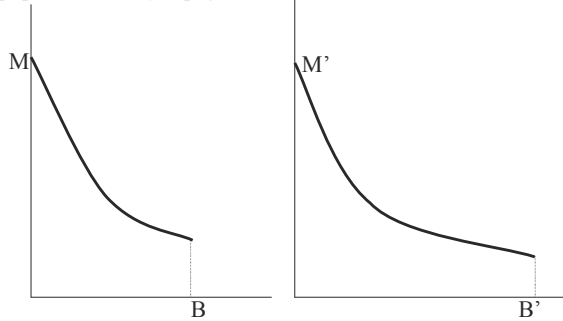
- otázka: jaký užitek nám přinese důchod -> jaký dodatečný (marginální) užitek nám přinese dodatečný (marginální) důchod?
- předpoklad č.1: jsme schopni kardinálně určit marginální užitek důchodu
- předpoklad č. 2: křivka marginálního užítku důchodu je pro každého stejná (musí být a je?)

6.10.2009

20

Křivka mezního užítku důchodu

poplatník s nízkým příjmem poplatník s vysokým příjmem

6.10.2009

21

Pravidla stejných obětí (1)

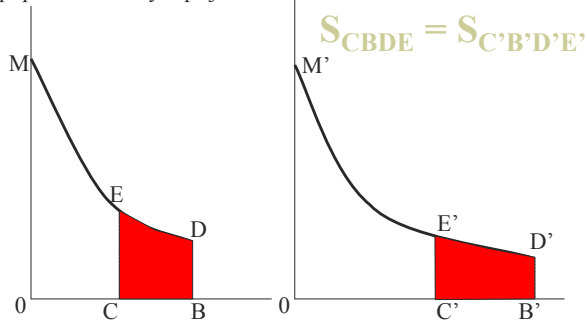
- poplatník zaplacením daně obětuje část svého celkového užítku, poplatníci s různým příjmem utrpí zdaněním "stejnou obětí"
 - Absolutní oběť
 - Proporcionální oběť
 - Marginální oběť

6.10.2009

22

Pravidla stejných obětí (2) absolutní oběť

poplatník s nízkým příjmem poplatník s vysokým příjmem

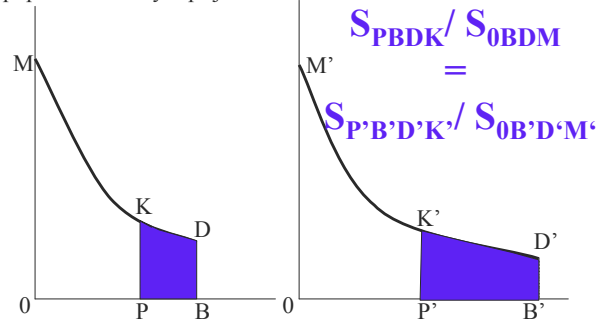

6.10.2009

23

Pravidla stejných obětí (3) proporcionální oběť

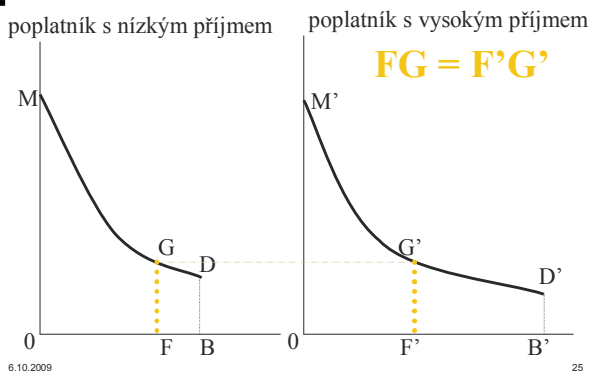
poplatník s nízkým příjmem poplatník s vysokým příjmem

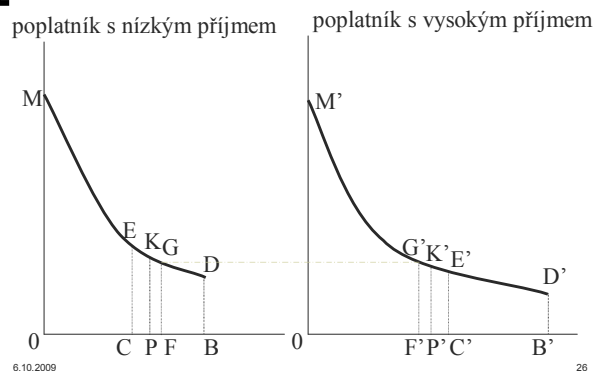
6.10.2009

24

Pravidla stejných obětí (4) marginální oběť

Pravidla stejných obětí (5)

Další komplikace související s daňovou spravedlností

- víme už, že daň nesou vždy jednotliví jedinci ve společnosti
 - žádný problém u „přímých“ daní
 - ale co daně nepřímé?
- má právnická osoba svou daňovou kapacitu?
- chceme daní z alkoholu „ztrestat“ jeho výrobce
- ne – zde musíme brát v úvahu, že daň může být přesunuta

6.10.2009

27

Jaké otázky si klademe?

- zajímá nás, na které poplatníky dopadají existující nebo nově zaváděné daně:
 - jestli daň nedopadá na poplatníky např. regresivně
 - nebo jestli výrazněji nedopadá na určitou skupinu obyvatelstva – důchodci
 - nebo jestli je daňová úleva poskytována efektivně
- zabývat se pouze **absolutní daňovou incidencí** není uspokojivé, vždy bychom ji měli zvážit spolu s **výdajovou incidencí**

6.10.2009

28

Dopad zdanění - zásady

- daň dopadá na subjekty dvěma způsoby:
 - **zákonný dopad daně** - plyne ze zákona
 - **skutečný (efektivní) dopad daně** - plyne ze skutečnosti, že plátce může daň přesunout na jiný subjekt - poplatníka

6.10.2009

29

Daňový přesun (1)

- plátce má možnost přesunout daň **dopředu** nebo **dozadu**
- dopředu - na kupujícího na trhu ve smyslu zvýšení ceny
- dozadu - na prodávajícího na trhu ve smyslu snížení ceny vstupů
- přesun může být nulový, částečný, stoprocentní, ale i více než stoprocentní

6.10.2009

30

Daňový přesun (2)

- subjekt, na který je daň přenášena ji může zkusit přenést dále na jiné subjekty
- tímto způsobem dochází k tomu, že daň je přesouvána stále dále od původního (zákonného) zdaněného subjektu
- určení skutečného rozdělení daňového břemene vyžaduje analýzu přízpusobovacích procesů (**dílčí X celková rovnováha** (J-B, 316))

6.10.2009

31

Daňový přesun (3) - příklad

- na koho se přesune **DPPO** (a. s.) ?
- část daně ponese vlastníci akciové společnosti (snížení dividend)
- část daně ponese spotřebitelé - zvýšení ceny výrobků (přesun dopředu)
- část daně ponese dodavatelé - snížení ceny vstupů (přesun dozadu)
- část daně se přesune na zaměstnance - snížení mzdy (přesun dozadu)

6.10.2009

32

Co ovlivňuje přesun daně

přesun dopředu roste

podíl daně placené
zákonným plátcem roste

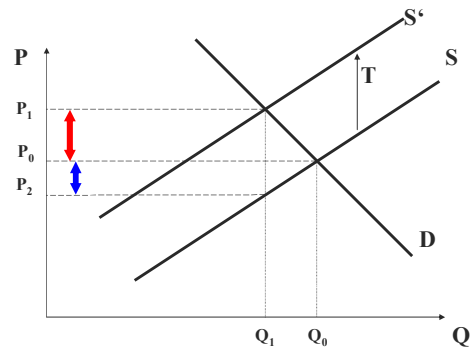
- $\uparrow e_{PS}$
- $\downarrow e_{PD}$
- $\uparrow T$ (?)

- $\downarrow e_{PS}$
- $\uparrow e_{PD}$
- $\uparrow T$ (?)

6.10.2009

33

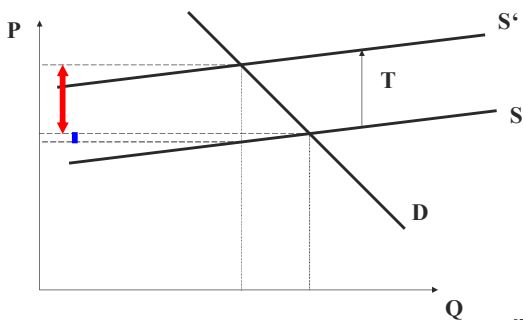
Daňový přesun na konkurenčních trzích

6.10.2009

34

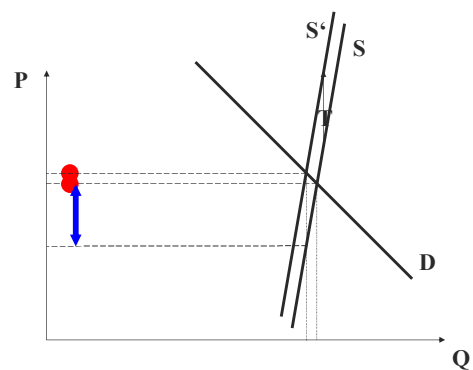
Vysoká elasticita nabídky

6.10.2009

35

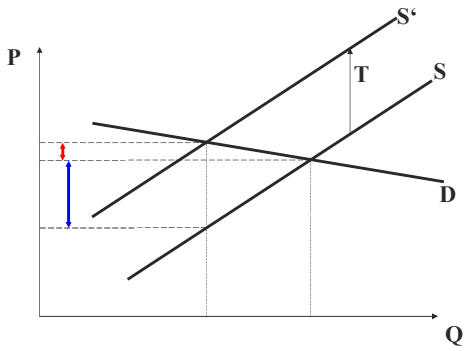
Nízká elasticita nabídky

6.10.2009

36

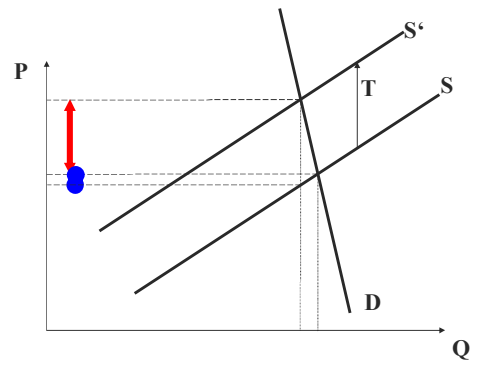
Vysoká elasticita poptávky

6.10.2009

37

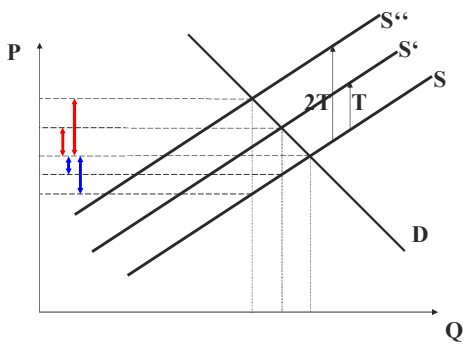
Nízká elasticita poptávky

6.10.2009

38

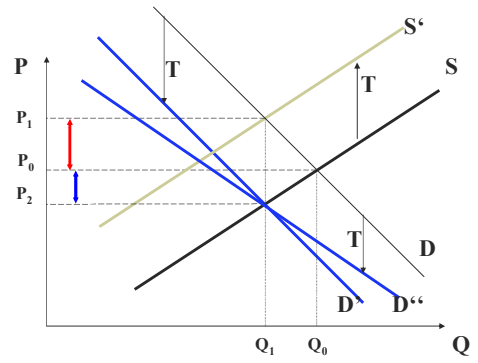
Přesun a velikost daně

6.10.2009

39

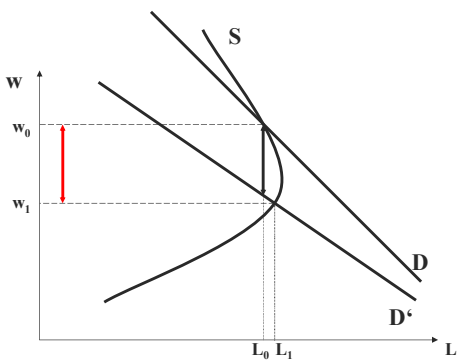
Daň placená na různých stranách trhu

6.10.2009

40

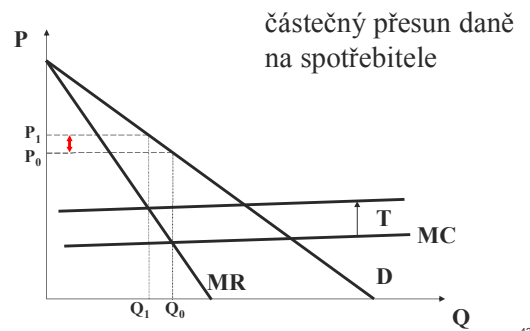
Daňový dopad na trhu práce

6.10.2009

41

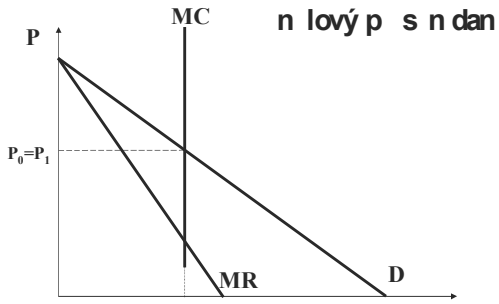
Přesun v monopolním prostředí

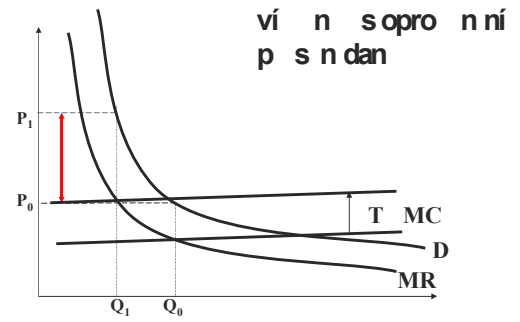
6.10.2009

42

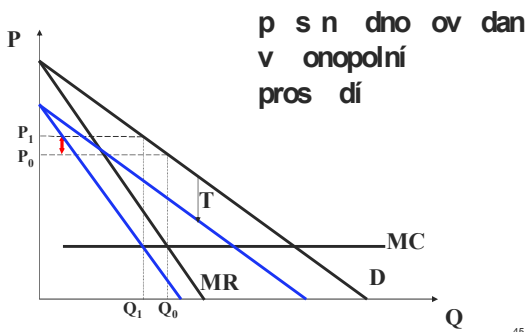
Přesun v monopolním prostředí (2)

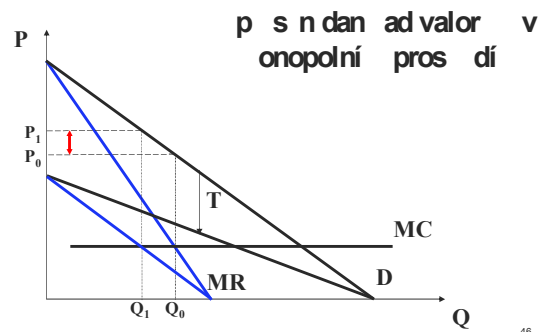
Přesun v monopolním prostředí (3)

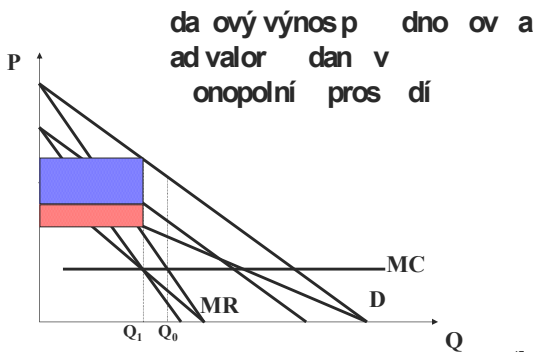
Přesun v monopolním prostředí (4)

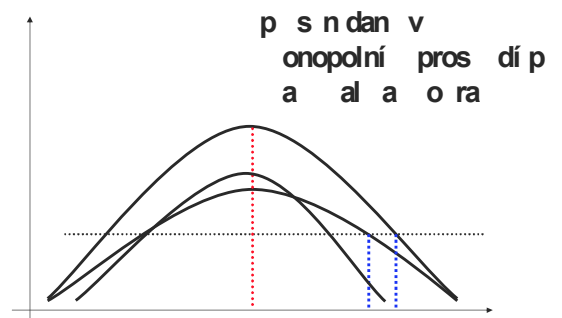
Přesun v monopolním prostředí (5)

Přesun v monopolním prostředí (6)

Přesun v monopolním prostředí (7)

Přehled faktorů ovlivňujících daňový přesun a dopad

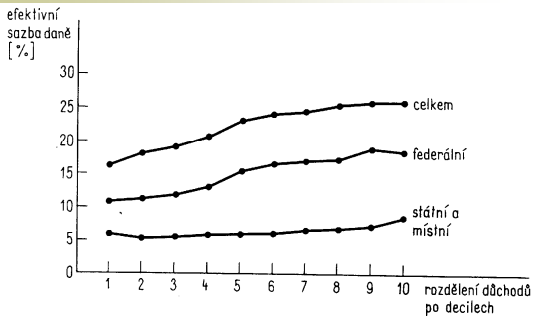
- elasticita nabídky
- elasticita poptávky
- charakter trhu
- významnost trhu
- otevřenost ekonomiky
- časový faktor

Praktické určení dopadu daně

- pro zjištění dopadu daně nutno znát spotřebu jednotlivých členů společnosti zdaněných komodit velikost daně a jak díl daně se přenesí na spotřebitele případně zůstane u vlastníků kapitálu
- obtížné pro praktické výpočty
- nutno přijmout (většinou silné) incidenceční předpoklady (nejlépe variantně) například aniho metoda
- z snímků č. [economy](#)
- lokální intervaly globální pro reze

Pechmanova studie o platí daně 1 1 v

us ravné us ravné efektní incidence v teorii a praxi

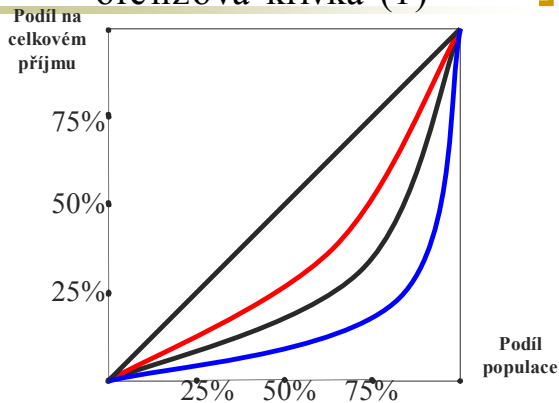

OBRAZEK 14-2 Efektivní daňové sazby

Lorenzova křivka a Lini koefficient

- po adavek daňové spravedlnosti je zrovňováno i po adavkem po redistribuci d chod
- daně krutí jedincům disponibilní d chody (přímo nepřím)
- v dy se musíme pt t kam se dan da přesunula (přesune se da z pivna na konzumenty nebo na vlastníky pivovar nemohli by vlastníci realizovat vy í zisky kdyby da nebyla?)
- skutečn daňov incidence se d měřit podle Lorenzovy křivky

Lorenzova křivka (1)

Lorenzova křivka (2)

